

тенденції суттєво обмежуватиме можливості щодо територіального розвитку на агломераційній основі.

Виявлені вище тенденції обумовлюють потребу у формуванні комплексної державної політики поліцентричного територіального розвитку України, спрямованої на просторову інтеграцію та створення умов для стійкого розвитку на агломераційній основі.

Список літератури

1. Статистичний збірник «Регіони України» 2015. – Частина I / за ред. І. М. Жук. – К.: Державна служба статистики, 2015. – 305 с.
2. Чисельність наявного населення України на 1 січня 2016 року – К.: Державна служба статистики, 2016. – 86 с.
3. World Urbanization Prospects: The 2014 Revision. – New York: United Nations, Department of Economic and Social Affairs, Population Division, 2015. – 517 p.
4. Валовий регіональний продукт за 2014 рік. Статистичний збірник. / за ред. І. М. Никітіної. – К.: Державна служба статистики, 2016. – 122 с.
5. Державна служба статистики України. Офіційний веб-сайт. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua/>.
6. Brezzi, M. and Veneri, P. Assessing Polycentric Urban Systems in the OECD: Country, Regional and Metropolitan Perspectives. – OECD Publishing, 2014. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://dx.doi.org/10.1787/5jz5mpdkmvnr-en>
7. Романюк С. А. Розвиток регіонів у відкритій економіці: теорія, політика, практика: монографія / С. А. Романюк. – К.: НАДУ, 2013. – 408 с.

УДК 330 (075.8)

Однорог М. А.

к. е. н., доцент, докторант
відділу теорії економіки і фінансів,
Науково-дослідний фінансовий інститут
ДННУ «Академія фінансового управління»
Міністерства фінансів України

ІНСТИТУЦІЙНА СИСТЕМА ЯК ФАКТОР ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ

Інституціональний підхід отримав широке поширення в сучасній економічній науці, що свідчить про його значимість при величезному дослідному потенціалі.

Найбільш перспективними нам представляються можливості інституціональної теорії у вивченні проблем економічного розвитку, так як інституціональна система, що склалася в суспільстві, багато в чому визначає темпи, якість, пріоритети та механізми економічного розвитку. При цьому її вплив, як правило, істотніше, ніж роль традиційних джерел зростання – природних, трудових, капітальних та ін.

Інститути виступають «фундаментальними факторами функціонування економічних систем в довгостроковій перспективі», а динамічна теорія «повинна спиратися на модель інституціональних змін» [1, с. 8].

Інституціональна теорія «займається вивченням кінцевої загадки економіки: чому деякі країни здатні організувати своє економічне життя ефективно, в той час як інші країни не можуть забезпечити свій економічний ріст і навіть страждають від злиднів посеред достатку» [2, с. 91].

Інституційна система являє собою історично обумовлену сукупність певним чином організованих соціальних інститутів, які перебувають у відносинах взаємозумовленості, взаємозамінності, взаємовпливу і проявляє себе як інтегральне явище.

Вплив інституційної системи на економіку багатогранний, її можна розглядати за різними напрямками [3, с. 39]. На основі вивчення і узагальнення поглядів, представлених в економічній літературі, виділимо найбільш важливі з них, що мають істотний вплив на процес економічного розвитку. Інституційна система:

- забезпечує економічних агентів інформацією, необхідною для підприємницької діяльності, реалізації інвестиційних проектів, сприяючи зниженню виробничих і трансакційних витрат;

- формує систему взаємодії економічних агентів, що дозволяє уникати розподільних конфліктів, забезпечувати ефективні результати виробництва;

- визначає механізми захисту ринкової конкуренції від тенденцій до монополізації;

- створює відкритість, прозорість і прогнозованість економічної діяльності для підприємців, інвесторів, власників і суспільства в цілому;

- здійснює специфікацію прав власності;

- структурує економічне середовище, визначає заборонні рамки діяльності економічних агентів, обмежуючи їх свободу і свавілля, привносячи відповідну визначеність і прогнозованість;

- сприяє структурній оптимізації суб'єктів підприємницької діяльності, визначаючи оптимальне співвідношення великих, середніх і малих підприємств, що забезпечує реалізацію їхніх позитивних сторін і мінімізацію негативних, посилює синергетичний ефект їх взаємодії;

- формує необхідну мотивацію і стимули до трудової і підприємницької діяльності, їх спрямованість на досягнення ефективності, конкурентоспроможності та динамізму суспільного виробництва;

- обмежує діяльність економічних суб'єктів певними соціальними і екологічними рамками, в той же час відкриває нові можливості для функціонування і розвитку;

- забезпечує стабільність й еволюційний характер розвитку економіки за допомогою малих і поступових змін, які не виходять за рамки утвердження інституційного каркасу, оберігає його від дії руйнівних тенденцій;

- формує умови реалізації принципу взаємних стримувань і противаг, обмежує повноваження виконавчої влади в економічній сфері, виступаючи умовою захисту власності і ринкової конкуренції.

Економічний розвиток, зрозуміло, зумовлено дією всієї сукупності факторів, під якими в самому загальному вигляді слід розуміти явища або процеси, що визначають позитивну макроекономічну динаміку в єдності кількісних і якісних характеристик. Фактори економічного розвитку мають безліч форм прояву і можуть виступати у вигляді матеріально-речових та інтелектуальних об'єктів, виробничих і фінансових ресурсів, соціально-економічних та інституційних відносин, протиріч і інтересів, а також видів діяльності.

На основі теоретичного аналізу і практики економічних реформ в Україні, з урахуванням зарубіжного досвіду, ми прийшли до думки, що головним чинником у сучасній економіці виступає інституційна система. У цьому зв'язку актуальним є твердження, що «який би не був фактор, що робить вплив на процес спільної діяльності людей і його результати, він діє через інститути і завдяки інститутам» [4, с. 43].

Визначальний характер інституціональної системи в сучасному економічному розвитку обумовлюється наступними обставинами:

– підвищені вимоги до якості людського капіталу, що викликає істотні зміни в інститутах освіти, охорони здоров'я та інших, що забезпечують позитивну динаміку якості життя;

– інноваційний характер економіки вимагає адекватної системи інституційної підтримки, що включає захист прав власності, зниження адміністративних бар'єрів та розвитку конкуренції;

– розвиток спеціалізації і поділу праці, що підвищує вимоги до інститутів регулювання;

– ускладнення господарських відносин і поява нових видів ризиків, що передбачає вдосконалення інститутів управління ризиками, моніторингу економічних, соціальних та екологічних процесів;

– посилення ролі інформації та інформаційних технологій, що підвищує значимість інститутів, що представляють інформацію про діяльність організацій та гарантують їх достовірність і прозорість;

– диверсифікація економіки, що залежить від якості та стабільності інституційного середовища.

Список літератури

1. Норт Д. К. Інституції, інституційна зміна та функціонування економіки / Д. К. Норт. – К. : Основа, 2000.

2. Ткач А. А. Інституціональна парадигма теорії ринкової інфраструктури. Економіка розвитку / А. А. Ткач. – Х. : ХДЕУ, 2005. – № 1. – С. 89 – 93.

3. Чухно А. А. Твори у 3 т. Т. 3: Становлення еволюційної парадигми економічної теорії / А. А. Чухно; НАН України. Київ. нац. ун-т ім. Т. Шевченка, Наук.-дослід. фін. ін-т при М-ві фін. України. – К., 2007.

4. Blaug Mark. Metodologia ekonomii / Mark Blaug; przeklad B. Czarny. – Wydawnicztwo Naukowe PWN. – Warszawa, 1995.